

PILISBOROSJENŐ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI

KÉZIKÖNYV

2018

TARTALOMJEGYZÉK

- I. Polgármesteri előszó**
- II. Bevezetés**
- III. Pilisborosjenő bemutatása**
- IV. Örökségünk**
- V. Településképi szempontból meghatározó területek**
- VI. Ajánlások**
- VII. Ófalu**
- VIII. Kertvárosi zóna**
- IX. Tervezett új beépítésű terület**
- X. Jó példák, építészeti részletek**
- XI. Példák, sajátos építészeti megoldások**
- Melléklet: Pilisi közös értékek**

I. Polgármesteri előszó

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Pilisborosjenőn élő embereket és mindazokat, akik a jövőben itt akarnak lakni, dolgozni abból az alkalomból, hogy elkészült és az Önkormányzat Képviselő-testülete jóváhagyta lakóhelyünk arculatát bemutató Településképi Arculati Kézikönyvet és megállapította az értékeinek megőrzését, szépítését támogató településképi rendeletet [17/2018. (VIII. 31.)]. A kézikönyv a falu örökségének, értékes épületeinek, tájainak bemutatásával lehetővé teszi minden olvasó számára, hogy megismerjék és felismerjék e település megőrzendő és tovább szépítendő értékeit, melyeket a helybeliek a mindennapokban talán észre sem vesznek, de az idegen megáll előtte és gyönyörködik a látványban. Előfordul az is, hogy azért áll meg, mert olyat lát, ami nem tetszik neki, s magában azt kérdezi, miért csúnyította el valaki ezt a szép utcát, tájat, épületet. Az ízlések különbözőek. Belátom, hogy legtöbb embernek a saját háza, kertje tetszik legjobban, mert saját munkája van benne. Jellemző ránk az is, hogy ha a szomszédunk virágot tesz az ablakába, ültet a kiskertjébe, akkor mi sem hagyjuk virág nélkül a portánkat. A szomszéd házának, kerítésének formája, színe, kertjének művelése, a másik utca képe, a völgy vagy domboldal látványa, amelyre ablakunkból rálátunk, hatással van ránk. Elszomorít, vagy jókedvre derít. S ez az érzés – észrevétlenül – eluralkodik rajtunk, rányomja bélyegét munkánkra, egészségünkre, családi-, baráti kapcsolatainkra, az egész életünkre. Ez a kézikönyv segítséget ad a helybelieknek és az ide költözni vágyóknak annak megértésében, hogy az épített-, és a természeti környezet szépsége, látványa (a szem az ember hangulatát legerősebben befolyásoló érzékszerve) pozitív irányba tereli közérzetünket. Érzékelteti, hogy Pilisborosjenő mely értékeit kell megőriznünk és látványát hogyan érdemes változtatnunk annak érdekében, hogy az itt élő emberek évről évre egyre jobban érezzék magukat itthon, egyre elégedettebbek legyenek. Az egymástól eltérő arculattal rendelkező településrészek bemutatása megalapozza a településképi minőségi formálására irányuló ajánlásokat, az egyes településrészek építészeti útmutatóját. Bízom abban, hogy mindenki számára érthető, hogy a falu régi beépítésű utcáiba, ahol a közösségi használatú épületek (templom, iskola, kultúrház, óvoda, stb.) és a múltat idéző falusi lakóházak állnak ott más jellegű épületek épüljenek, mint a közelmúltban parcellázott új beépítésű területeken. Sőt, az is elvárás, hogy az Ófalu területén végzett felújítás során minél nagyobb mértékben, de legalább egy-egy épületrész tekintetében igazodjon az épület az eredeti faluképhez.

A jövőben épülő, vagy felújításra kerülő épületek tekintetében az építők és a tervezők borosjenői tankönyvének szerepét is betölti ez a képeskönyv. Rámutat arra, hogy milyen épület az, amelyben megtalálhatók a helyi hagyományos formák, anyagok, színek, s ugyanakkor hangulatában illeszkedik az utcában korábban megépült házak közé. Neveli az embereket arra, hogy amit építenek, az ne legyen tömegében aránytalan, színében túl élénk, formájában a többitől eltérő, díszítettségében túl gazdag, kirívó. Arra legyen büszke az építtető és a tervező egyaránt, hogy hasonlít a helyi arculati kézikönyvben bemutatott szép és jó példákra. Az ajánlások a helyi tényleges építészeti értékeket mutatják be, a szabadon választható lehetőségek ismertetésével.

A falukép megítélését nagyban befolyásolja a közterület állapota. A terepszint felett látható közművek kuszasága, tartóoszlopainak minősége, sokfélesége ronthat az egységes utcaképen. A zöldfelületek karbantartása vagy elhanyagoltsága szintén jellemző képet ad a faluról. Ide tartozik a burkolatok minősége és a vízelvezető árkok karbantartása is. A különféle reklámok célja a figyelemfelhívás, azonban a Képviselő-testület úgy döntött, hogy a közösséget szolgáló feliratok, hirdetések nagyobb figyelemfelhívó erővel rendelkezzenek, mint az egyéni reklámok, cégérek. Mindkettő feltétele ugyanakkor, hogy ízléses legyen.

Az elvárásokat szép példák fotóival, illetve rajzolt vázlatokkal tettük érzékletessé és mindenki számára könnyen érthetővé. A kézikönyv ezek tekintetében nyitott, folyamatosan változtatható és további jó példákkal, ajánlásokkal bővíthető.

A pilisborosjenői partnerek részvételével elkészített kézikönyv és alkalmazását segítő településképi rendelet lehetővé teszi, hogy az új építésű házak ne idegenként, hanem ismerősként jelenjenek meg a falu identitását erősítő, a múltból örökölt épületek között, így segítsék községünk karakterének őrzését, és tovább formálják azt.

Legyen Pilisborosjenő mind a helybeliek, mind a turisták és a beköltözni vágyók számára vonzó, takaros, történelmünkhöz méltó, *weinburgi* arculatú település. Bízom abban, hogy e közös vágy megvalósulhat a rendelet tiltó, bírságoló eszközeinek alkalmazása nélkül, vagyis az önkéntesség útján.

Küller János
polgármester

II. BEVEZETÉS

Egy település önazonosságának elsődleges megnyilvánulása: épített világa. Házai és településszerkezete, melyek a legközvetlenebbül árulkodnak lakóiról. A maiakról, de a korábbi nemzedékekről is, melyek sok motívumot, módszert, technológiai megoldást hagytak örökül. A nemzedékek során felhalmozott értékek számbavétele nem kézenfekvő és nem is egyszerű feladat. Ugyanakkor ahhoz, hogy világos képet alkothassunk településünk jövőjéről, elkerülhetetlen. Ahhoz hogy szerethető, harmonikus és élhető világot teremthessünk magunk köré, meg kell ragadnunk múltban keletkezett építészeti, településszerkezeti, településképi értékeinket, melyeket megőrzendőnek és a ma eszközeivel, építészeti kifejezésformáival folytatandó példának tekintünk. Meg kell értenünk - egy hasonlattal élve, - mi az a genetikai kód, melynek folytonosságába kapcsolódunk bele, mi ittélők és korunk, mely a korábbi nemzedékek korszakaira támaszkodik.

A Településképi Arculati Kézikönyv (későbbiekben TAK) létrehozásának célja és értelme tehát az, hogy segítségével tudjuk tudatosítani falunk sajátosságait és értékeit. Azokat a közösségi értékeket, amelyekben önmagunkra ismerhetünk, s amelyekre mindannyian büszkék lehetünk. Ízlések és pofonok - tartja a közmondás, - különbözőek. Mégis, a TAK szándéka, hogy bizonyos arculati és értékelemének felmutatásával hozzájáruljon a faluközösség ízlésének egységes alapokra helyezéséhez.

A TAK-ban megjelenő ajánlások nem kötelezőek. Szinte fontosabbak azoknál: ajánlatosak! Ahogy a történelem során keletkezett legszebb városok, falvak sem többnyire regulák, hanem a lakosság józan és megalapozott közmegegyezésének köszönhető kibontakozó szépségüket, úgy most sem elsődlegesen szabályozási szemlélettel közelítünk a kérdéshez. Ajánlásokkal, példákkal, érvekkel.

Ezért a most közrebocsájtott kézikönyv sem tekinthető véglegesnek. Hiszen nincs végleges, elkészült település sem. Az időben minden változik, alakul, funkcionális vagy reprezentációs céllal átformálódik. Ez történt eddig, és ez várható a mi falunkkal is a későbbiekben. Ám, ha hevenyészett elemzéssel tekintünk vágig utcáinkon, a településképen magán, a következő leegyszerűsítő megállapítás talán indokolt: Pilisborosjenő mai képe olyan értékalapokat nélkülöző átalakulás nyomait hordozza, amely elrugaszkodott a falu kialakulását meghatározó falusi, paraszti társadalmi rendtől, s azok értékei helyébe azonos jelentőségű kollektív értékrendet nem tudott állítani. Most ezzel a munkával e hiány pótlására teszünk kísérletet.

Településünk lakói, akik építkezni szándékoznak majd, egyenként és külön-külön ismerkednek meg e kiadvány ajánlásaival, maguknak kell megoldást és választ találniuk a településszerkezetbe illesztés, általánosságban is az illeszkedés, a szó szerinti értelemben vett “hely”-es “helyénvaló” megformálás kérdéseire. Olyan arányos választ, amely képes kifejezni az építtető szükségleteit, netán önkifejező ambícióit is, ám mindezekkel nem eluralja, maga alá rendeli közösségileg kialakult környezetét, hanem oda józan mértékletességgel és arányosan tagozódik be.

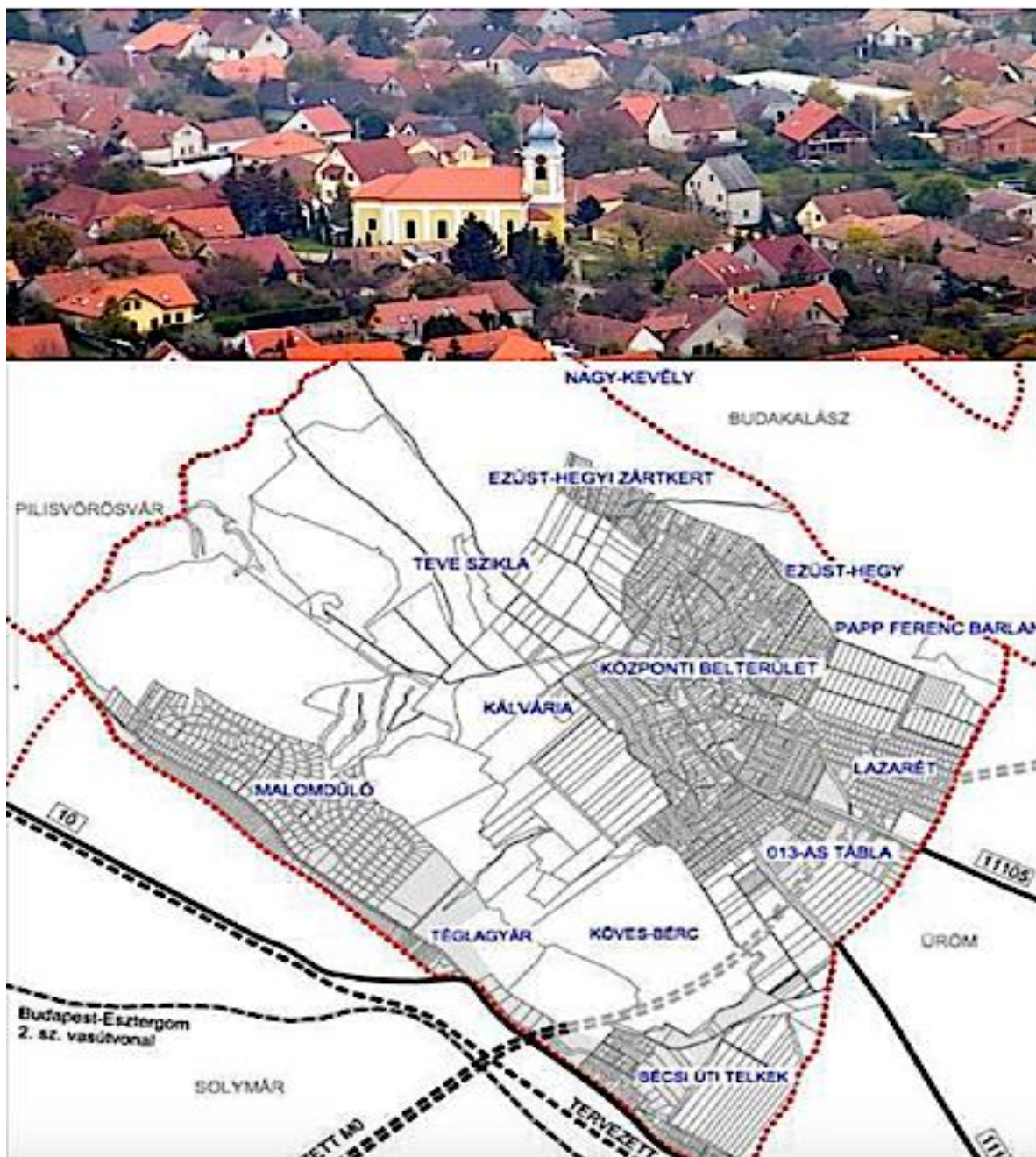
III. Pilisborosjenő bemutatása

Általános településkép, településkarakter

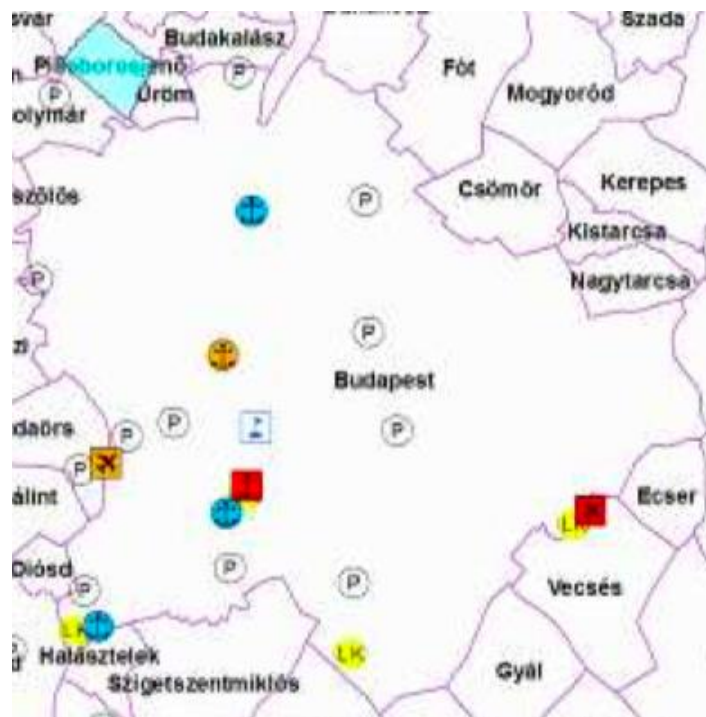
A Pilis, mint a Dunántúli-középhegység keleti kistája, röghegység: az Esztergom, a Dunakanyar vonala és a Budapest között kirajzolható szívalakú terület. A mintegy 925 HA-on kiterülő Pilisborosjenő e forma alsó csúcsában, a vidék Budapest-hez legközelebbi, délkeleti szegletében helyezkedik el.

Földrajzi pozíciója, csakúgy, mint bármely más település esetében, determináló tényező. A főváros határától közigazgatási értelemben mindösze párszáz méternyi távolságban, 3500lakójával a 2.5millió lakosú metropolisz térségben, ugyanakkor a pilisi táj látványát, természeti adottságait élvezve, két markánsan eltérő minőség találkozási pontja. Magja az Ófalu. Ennek tradicionális építészete még föllelhető, megélhető, sőt visszafejleszthető adottságokkal rendelkezik. Az Ófalu háttérét a 488 méter magas Kis-Kevély, és az 534 méter magas Nagy-Kevély erdővel borított látványa uralja. Ezzel a karakterrel a pár buszmegállónyira lévő metropolis urbánus nyüzsgését drámai váltással ellentéppontozó természeti táj, nyugodt falusias és természetközeli alternatíva társul.

Pilisborosjenő, belső településmagjának építészeti karakterében ma is sváb múltját jelentős mértékben őrző zsákfalú. Utcaszerkezetét, elsősorban az ófalui részen a völgy domborzati viszonyai formálták. Az ófalút, a Kevély-oldalra a XX. század második felében kiépült, szabályos párhuzamosan és merőlegesen szerkesztett utcavonalú kertvárosias településrész, illetve a vele szemközt, a Kövesbérc északi-északkeleti oldalán a XX.-XXI. század fordulóján kialakult szintén kertvárosias utcák karélyai övezik. Mindennek építészeti megjelenése szélsőségesen vegyes, többféle stílusirányzat és tervezői, kivitelezési minőség keveredik benne. Ugyan-ezeknek a modernkori periódusoknak, aktuális építészeti divatjelenségeknek, kor-meghatározó építőanyaghasználatoknak építészeti és látványörökségét hordozzák a Kövesbérc nyugati lábánál, a 10-es út mentén, egymás fölött néhány utcásorba rendeződő faluegységek s a hasonló teleksorok és házhelyek a Malomdülő, a Hátár-réti patak vonalán. Pilisborosjenő urbanisztikai és építészeti jellegzetességei mellett meghatározóak táji és geológiai jellemzői is. A falu szélén, a piros sávjelzésű úton elérhető u.n. hárshegyi homokkőből hévizi tevékenység nyomán képződött, s az Ezüst-hegy felhagyott

kőfejtőjében található Ezüst-hegyi 2.sz-ú barlang, az onnan mintegy 20 méterre található Gyopáros-barlang, és a Papp Ferenc-barlang, a Várvölgy közepén található Teve-szikla, a Kövesbérc erdejében lévő felhagyott kőbánya sziklateraszai, és más jelenségek. A falu körüli táj emberi kéz, elsősorban a hajdani németajkú lakosság érintette jelenségei között jellemző a templom, az útmenti keresztek, maga a völgynek nevet adó “Egri” vár, a falu fölötti hegyoldalba kapaszkodó kálvária, a temető régi sírkövei, a Szent Vendel-oszlop s a kápolna a Budai út mentén. Hasonló jellegzetesség a főutca hosszan elnyúló, központi nagykapuja két oldalán több ablakkal az utcára néző udvarház típusa, miként a buszfordulótól a Budai út felé induló, oromfalaikkal az utcára néző fésűsen elhelyezett kisebb parasztházak sora.

IV. Örökségünk

Településképi szempontból meghatározó építészeti, táji és természeti értékek.

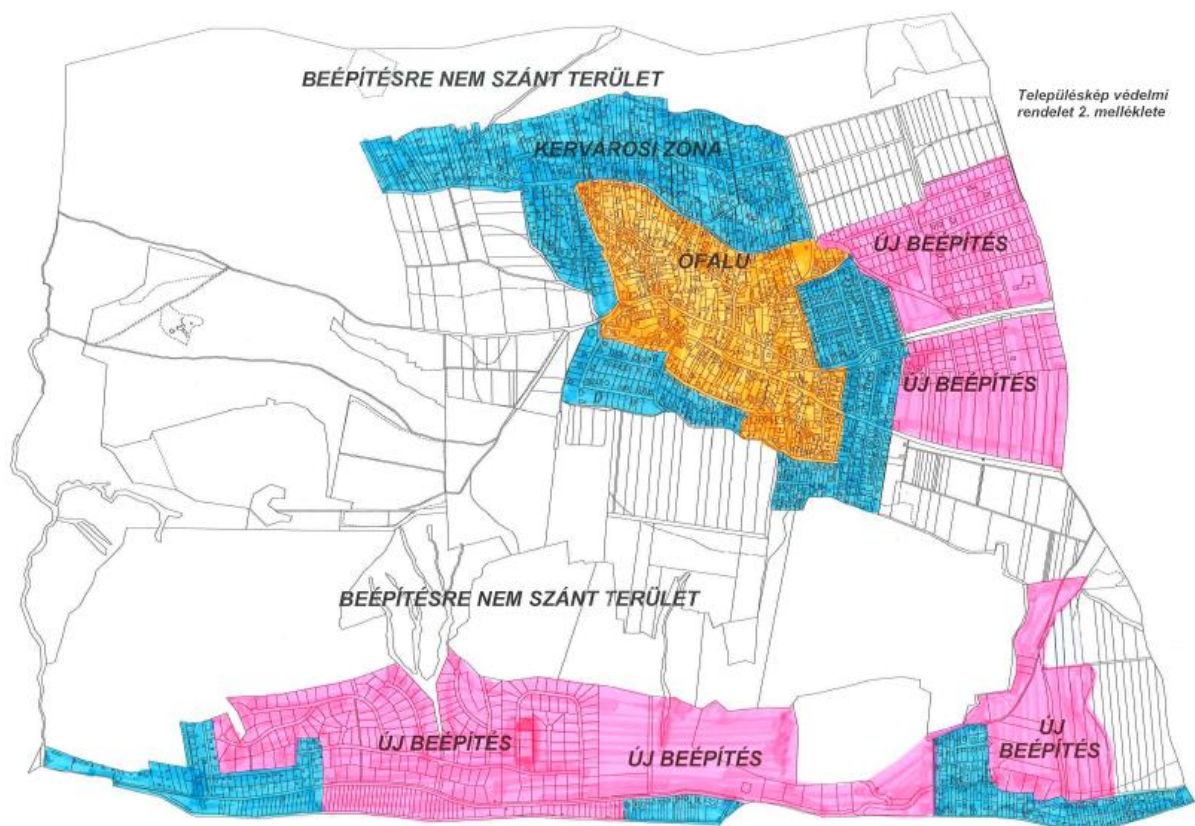
Ahogy a szerencsésebb vagy a pechesebb családok mutatják, legalább kétféle örökség létezik: amikor vagyont, meg amikor adósságot örökölnék az utódok. Ez a kétféle örökség jellemzi Pilisborosjenőt. Kincse, gazdagsága, mondhatjuk a vagyona hajdani sváb településének máig fellelhető öröksége. A jellegzetes épülettípusok, településképi szempontból meghatározó és védendő épített értékei, elsősorban az Ófaluban máig megmaradt településszerkezeti kódja, a domborzati viszonyokkal kalkuláló telekkiosztásai, “szabálytalan” de festői utcavonal vezetése. Adóssága elsősorban a nem falusias, inkább kertvárosi jellegzetességeket mutató XX-XXI. századi beépítésű településrészeinek hosszútávra megtervezendő és fokról fokra végrehajtandó építészeti és látvány konszolidációjában törlesztendő. Az ott fellelhető építészeti diverzitásnak hosszú távon ki kell egyenlítődnie, párhuzamosan azzal, ahogy Pilisborosjenő identitása a későbbiekben körvonalazódik, elmélyül.

V. Településképi szempontból meghatározó területek

Eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával.

Ófalu

Az Ófalu történeti és hangulati értékei miatt is a pilisborosjenői identitás alapja. Terepadottságokhoz igazodó utcaszerkezete, a hajdani paraszti majd módosabb, iparos életformát idéző lakóházai, az építés során használt helyi mészkő jellegzetes színe, textúrája, a házakhoz tartozó kőkerítés sorai, a szintén kő hidak a falu

középső tengelyében lefutó patak fölött, megannyi közös anyaghasználati és színezési jellemzőket hordozó elem, melyek

Kertvárosi zóna

Pilisborosjenő kertvárosi zónája egyedi sajátosságok nélkül hordozza az ezredforduló körüli hat-hét évtized drámai társadalmi változásainak, a múlttól elszakadt nemzedékek önkeresésének lenyomatát. A tradicionális életformák, szokások, megoldások és értékek elvesztését követő évtizedek divatokban, szabályozásokban kapkodó módon kereső építészete diffúz képet mutat. A legtöbb településen, amelyet ebben az időszakban intenzív építés jellemzett, hasonló vegyes, olykor

bántóan össze-vissza településképp alakult ki. Pilisborosjenőn is jellemző építészeti egybeállások keletkeztek: a hatvanas évek títustervei alapján létrejött u.n. Kádár-kocka épületek mellé a nyolcvanas évek osztrák alpesi építészetének itthon

lebutított sajátos divatirányzatú példái telepedtek, majd a kilencevenes évek vállalkozói tűzép-barokkja, később a földközi tenger melléki dél hiszánó stílusú épületei.

Elvértve természetesen itt is megmutatkozik egy-egy, kizárólag a megbízó és a tervező minőségérzékenységének köszönhető színvonalas családi ház, modern villa. A Bécsi út fölötti, valamint a Határ-réti patak körül kialakult településrészek épületeinek túlnyomó része kevésbé tehető tulajdonosi háttérrel sejtetnek. Számos épület örökre félbemaradt. Egy házfajta nincs soha, vagy csak elvértve a felsorolt épületek között:

olyan, amelyet a vidék klimatikus viszonyai, hagyományai és jellegzetes építőanyag adottságai formáltak és tartottak fenn korábbi évszázadokon keresztül. A zavart és orientációt veszített évtizedek után talán most lesz alkalom az építészet formai és telepítési kérdésében a helyi közmegegyezés megalapozására.

Tervezett új beépítési terület

Jellemzően három olyan területe van Pilisborosjenőnek, ahol a jövőben építésre lehet számítani. Ezeken a helyszíneken van jelentősége a helyi identitást megerősítő holnapi építészet és környezetalakítás ajánlásainak. Első ezek között a máris meglévő kertvárosi zóna foghíjainak beépítése és az idők során avuló épületeket felváltó újak építése. A már meglévő épületállomány esetében az adott ház eredetileg választott építészeti karakterisztikájának megőrzése, megerősítése, mindekelőtt saját stílusán belüli minél nivósabb és igényesebb kialakítása pártolandó. Kiegészítő építések esetében a helyi barna mészkő karakter megjelenítése lábazon, ablakkeretezésben vagy homlokzati burkolat formájában. Magastetős környezetben a magastetős, lapostetős környezetben a lapostetős a releváns. Egyes beépítésű környezetben alapvető cél, hogy a létező ház építészeti nívója emelkedjék.

A második, hosszabb távon beépítéssel kalkulálható terület a faluhoz, az Ófalú déli végéhez szervesülni képes ma még vegyes, elsősorban mezőgazdasági terület az Fő utca és a Budai út között. Az itt kialakuló településrész esetében elsősorban az ófalú hagyományos falusias építészeti karakterének megtartása javallott, figyelembe véve a már nem létező paraszti létforma helyében itt meghonosodó családi, polgári, kertvárosias életforma belső térigényeinek konzekvenciáit. Falusias megjelenés tehát, kortárs térszervezési megoldásokkal. Ennek érdekében itt a lapostetős, zöldtetős, pergolákkal tagolt, a kert és az épület szervességét, a hegy erdős-zöld jellegét megőrző építészet javallott. Nem homogén, lakóparkokra jellemző azonos szabásminta alapján készült architektúra, hanem a rögzített karakterisztikai elemek megtartása mellett a konkrét telepítés sajátosságait kibontakoztató egyedi építészeti megoldások kívánatosak. A hajdani tradicionális építészet itt helyi építészeti minőségbe vált át. A Budai úton még következetes érvényesített falusias, sátoztetős megjelenésből, kőburkolatos anyaghasználatból itt a jellegzetes helyi kő intenzív megjelenésével él tovább a helyi érték.

VI. Ajánlások

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

A TAK. akkor nyeri el értelmét, ha a Pilisborsjenőn építés előtt, tervezési, sőt akár még csak telekvásárlási szakaszban lévő érintett a saját beruházását, de áttételesen a falut is érintő döntéseit megelőzően az alábbi ajánlások sorát végiggondolná. Régen a paraszti kultúrában természetes volt, hogy a házhely kiválasztását megelőzően az építtető egy éven át, minden év és napszakban, a legkülönbözőbb időjárási és fényviszonyok megfigyelésével szerzett kellő ismereteket ahhoz, hogy döntést hozzon. Érdeemes ezt most is követni. S ha egy egész év nem áll rendelkezésre, a megismerhető domináns körülményeket (nap és széljárás, benapozás jellemző szögei és irányai, a környező telkek utcák, településrészek tervezett beépítései, szabályozás megállapításai) akkor is érdemes időben megtudni.

Csak épület önmagában nem létezik. Az épület egy tervezett életforma központi bázisa maga, de hozzátartozik a kert, annak növényzete, a kerítés, sőt még annak külső oldala is. Mindazon helyszínek, ahová a tervezett életforma kiterjed. Pilisborosjenőn, a falu múltbeli értékeiből képzett holnapi építészete révén is megcélzott egységessége, harmóniája érdekében egyes anyaghasználati szempontok elsődlegesek: a természetes anyagok, a helyi mészkő, a vakolt fal, a fa és az égetett kerámiacserép. És ugyanígy elvárt az épületek moderált színezése.

VII. Ófalu

Telepítés

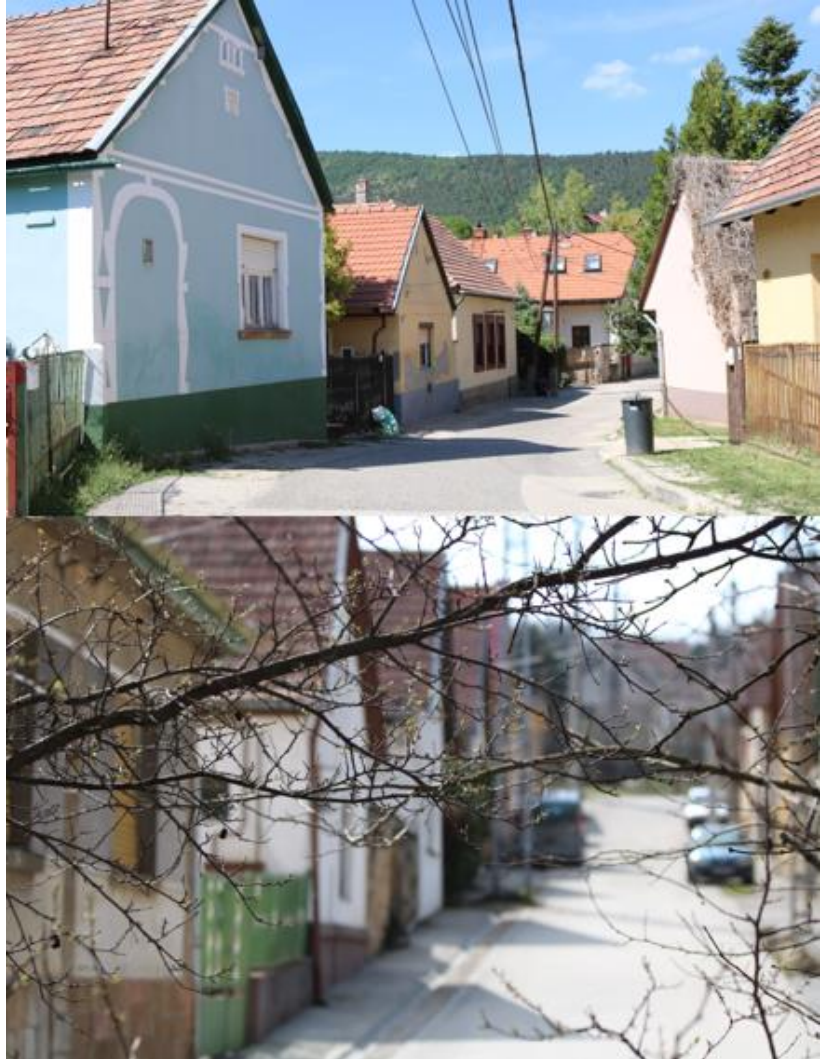
Pilisborosjenő magja az Ófalu, mely a régi települést középén keresztülszelő Cigány-patak mentén, annak völgyében helyezkedik el. Eredeti központja a katolikus templom körzetében, kissé a völgyet övező lejtős hegyoldalakra nem szabályozott utcákkal kapaszkodó településszövet. Ez a zsákfalus elhelyezkedésű településrész két csáppal, a Budai út és a Fő utca-Dózsa György út révén tart közlekedési kapcsolatot Ürömmel, s azon túl a közeli fővárossal. E hosszú utcák mentén jellemzőek a nagykapus, sok ablakkal az utcára néző, nagy belsőudvaros földszintes házak is. Az Ófalu sűrűn beépült településrész, az utcára jellemzően merőlegesen oromfalakkal kiálló tornácos lakóházak jellemzik.

Mögöttük a lakóépületeket a kisebb udvarokon gazdasági épületek, a hegyoldal kertjeiben mészkőbe vájt pincék egészítik ki. A szabályosan egymást követő lakóépületek közei ilyen módon szórt jellegűek, mozgékony és változatos morfológiát képeznek. Minden elemében szerves, nőtt jellegű a falu ezen része. Ez adja értékes festőiségét, mely az egyik kívánatos momentuma a későbbi településrészek fejlesztésének. Az elmúlt évtizedek sajnos itt is roncsolták az egységes megjelenést. Nemcsak építészeti részletek tűntek el, de helyenként kiszakadozott a fésűs elhelyezkedésű házak sorának egy-egy darabja. A helyükben maradó telkekre olykor szabadon álló, merőben eltérő arányú házak épültek - széttartóvá téve az addig egységes és arányos rendszert, megbontva a harmonikus látványvilágot.

Magasság

Az Ófaluba új, vagy elbontásra kerülő épületek helyére azokkal azonos jellegű, arányú, a szomszéd épületeknél nem magasabb házak épülhetnek. Manapság van igény a tetőterek lakhatóvá alakítására. Az így keletkező tereknek a ma-gassági keretekbe kell beférniük, a tetőablakok pedig nem alakíthatják át az épület eredeti helyes arányait.

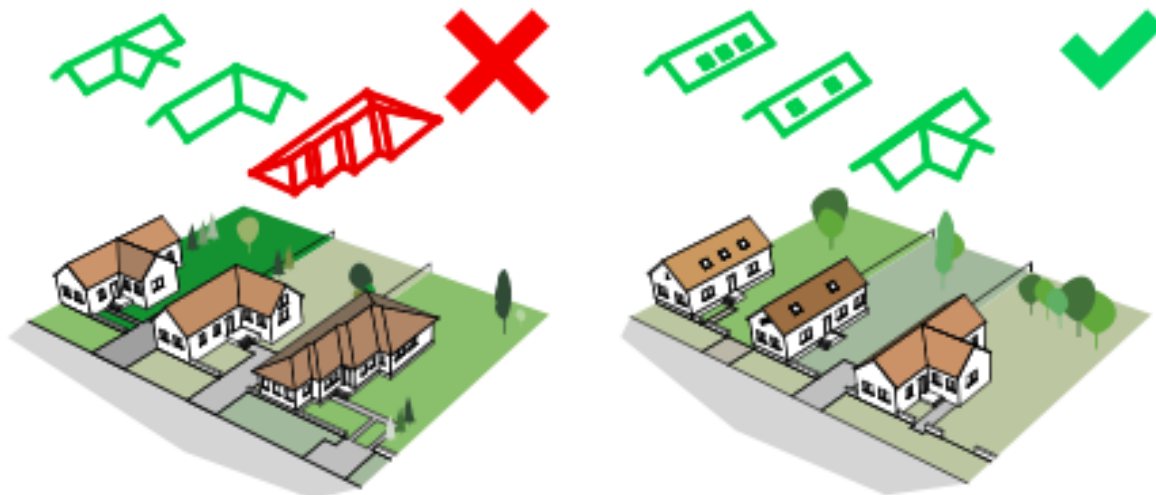
A túlságosan kiemelkedő, túl magas házak szétbontják Pilisborosjenő Ófalujának történetileg kialakult, hagyományos képét.

Jellemzően a 40-fokos tetőhajlásszög a kívánatos. Ettől szélsőségesen (5 - 5 fokkal) eltérő tető nem építhető.

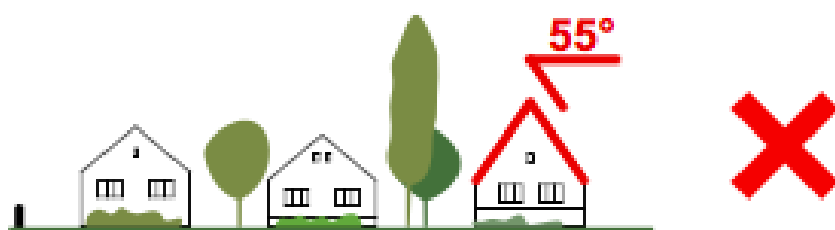
Tetőforma

Az ófalú nyeregtetős házai közé nyeregtetős építhető. Tagolt, különösen többszörösen tagolt, tördelt tetőforma, vagy elidegenítő színezésű, elfogadhatatlan.

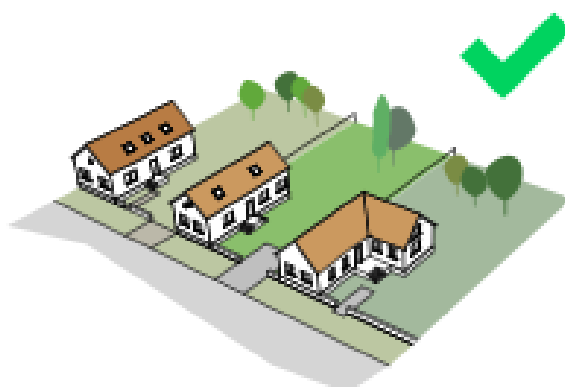
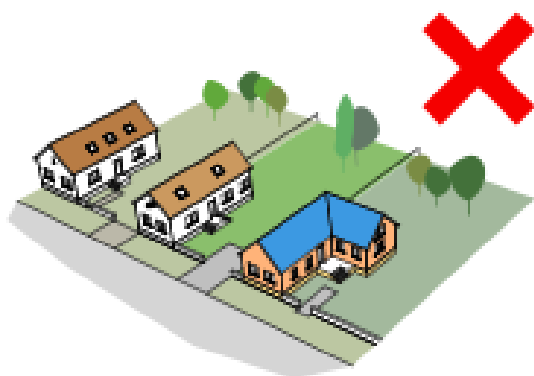
Tetőhajlásszög.

Jellemzően a 40-fokos tetőhajlásszög a kívánatos. Ettől szélsőségesen (5 - 5 fokkal eltérő tető nem építhető.

Anyaghasználat (színek)

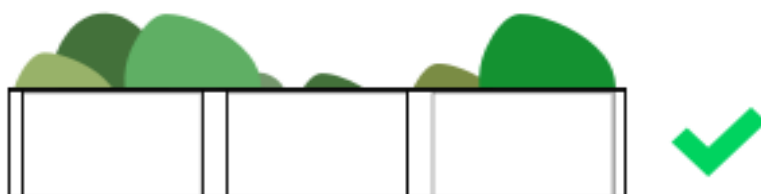
A ház teljes felülete egységes színezést kapjon. Az udvari és az utcai részen is azonosat. A vakolt felület színezése szűk spektrumban (fehér, tört fehér, tojás-héj, halvány rózsaszín) elfogadható. Egy-egy építészeti díszítőelem, ablakkeret, párkány színnel történő kiemelése lehetséges. Fokozottan kerülendő a ma elterjedt műanyag festékek harsány színvilága, azok a színek, amelyek a falukép kialakulásának történeti időszakában elképzelhetetlenek voltak. Lábazaton, ablakkeretezésben, vagy akár az oromfal teljes felületén javasolt a helyi mészkő alkalmazása. Nem mintha függőlegesen alkalmazott járóburkolat, "kőtapéta" lenne, hanem tényleges metszett kőlapok formájában, ahogy a régi épületeken is látható.

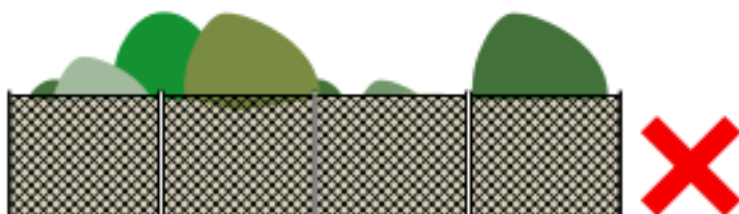
Kerítés

Pilisborosjenő Ófaluban a tömör kőkerítés és a kőoszlopok, kő kapukeretek között vasrácsos áttört kerítés típusa is elfogadható.

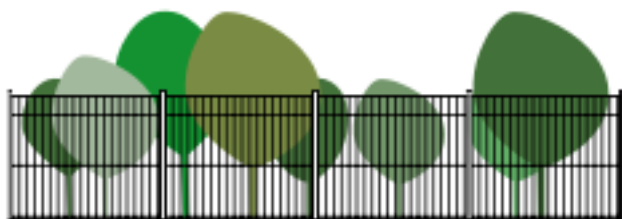
Se a kerítés nádszövettel zárása,

se a kerítés elhagyása

vagy a teljesen áttört pálcás, tyúkketrec hálós kialakítása nem elfogadható

Tornác

A magyarországi sváb építészet egyik legjellegzetesebb eleme a tornác. Ezen belül is, a kertkapun kívül az utcára keskeny ajtóval nyíló tornác típusa. Ezért a tornác, akár kortárs építészeti átiratban is messzemenően ajánlott.

Ajtók, ablakok, kapuk

Ha igaz, hogy a szem a lélek tükre, akkor a ház szeme az ablak: sokat elárul a ház szellemiségéről, lakóiról, a benne élők otthon-fogalmáról. Tagolása, keretezése, díszítése egyéniséget ad a háznak

A két jellegzetes (oromfallal az utcafelé néző, valamint a nagykapuval és sok ablakkal, széles homlokzattal az utcára forduló) épülettípusnak megfelelően kétféle ajtó és kapuzat jellemző Pilisborosjenő hagyományos építészetére.

Homlokzatképzés, anyaghasználat

Homlokzatok esetében vakolt festett és a helyi mészkővel részben vagy teljesen burkolt felület egyaránt elképzelhető. Faluszerke elterjedt a fehér mellett tört tojássárga és halvány rózsaszín színezés is.

Amikor házról házra egyenként szemügyrevesszük az Ófalú épületeit, az egyformaságban mutatkozó sokszerűség láttán válik érthetővé, hogy mit jelentett az a mára elvesztett organikus társadalmi rend, amely a mindenki által önként, jogszabályi előírások nélkül választott építészeti megoldásban képes volt megtalálni az egyénisége számára legmegfelelőbb egyediséget, egyénit, a többiekétől valamelyest elütő jelleget.

Ezek a nüansznyi egyediesítések elegendőek voltak ahhoz, hogy minden épület, minden ablak, oromfal, kapu kifejezze a ház lakóinak szépséghez, önreprezentációhoz való igényét, ugyanakkor megőrizze a közösség által kidolgozott arányokat, a paraszti életformához szükséges tömeg és térméreteket. Ezek összessége alkotott a faluképen belül - lépten-nyomon még ma is felfedezhető - kiegyensúlyozott harmóniát. Azt az értéket, amelyet a T.A.K. - figyelembevételével a falu mai és holnapi lakói életformájának a hagyományostól immáron eltérő voltát, a technológiai változások lehetőségeit, sőt a mai önreprezentációs igényeket is, - új konszenzus megteremtésével újraalkotni kezdeményez.

Részletek

Ha valaki részletgazdag, a hajdani népi építészet sajátos vagy bájos megoldásait kívánja követni, legjobban teszi, ha körbesétál a faluban és motívumokat gyűjt. Esetleg más, Pilisborosjenő környezetében lévő sváb multú faluban néz szét hasonló okokból. Végül a számára leginkább tetszőt alkalmazza. Így történt ez a korábbi nemzedékek esetében is, a szép megoldásokat egymástól lesték el a falubeliek s azok e példaadási láncon keresztül finomodtak ki

Gyakran egészen kevés is elegendő lehet: Faragott kőprofilok mellett akár egy apró kiugratás a kapuívben is már választékosságot, stílusosságot mutat, még ha ennek értékét később lerontotta is a csúnya vaskapu. Az egykor volt igényesség nyomai nemzedékek és évtizedek utáni leromlott állapotukban is festői módon mutatkoznak meg.

Kertek

Az Ófalú kertjei alapvetően nem díszkertek. Ma sem, régen sem. Mezőgazdasági eszközöket, szerszámokat, használati tárgyakat tároltak ott, esetleg zöldséges kertet működtettek benne. Az egykori falu kertvárosiasodásának következtében a gyümölcsösöket divatos dísznövény kertek váltották le.

Mezőgazdasági szempontból a falut mind német (Weindorf), mind magyar nevében (Pilisborosjenő), de még címerében is karakterizáló borkészítés, szőlőtermesztés, legújabbán pedig a levendulatermesztés látványvilága, hangulata határozza meg. Ezek erősítése, faluszerte többfelé történő megjelenése gazdasági (táblák) és dekorációs (lugasok, pergolák) céllal egyaránt kívánatos, - ahogy más dekoratív fűszernövények, Magyarországon honos fűszerkertek telepítése is.

Utca (kép)

Pilisborosjenő Ófalú utcaképe hagyományos paraszti környezet, falusias látvány, amit a modernitás jellegzetes kellékei egészítenek ki: sokfelé aszfaltozott útburkolat és a faluképet rendkívül negatív módon domináló öntött beton villanypóznák, elektromos légvezetékek. Egyelőre nem elterjedt, de óvatosságra intő általános gyakorlat a házak régtől kialakult és elfogadott szín

Köztér, park, közkert

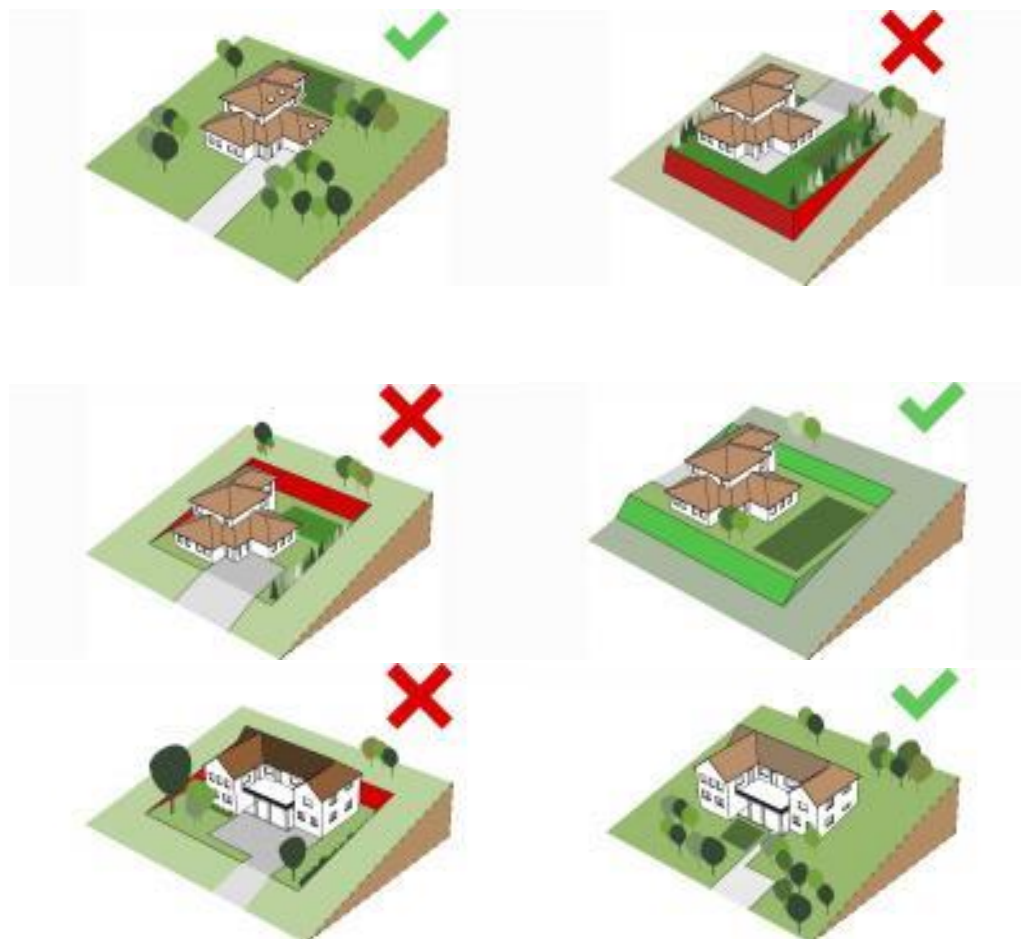
Pilisborosjenőn, elsősorban tájbeli elhelyezkedése miatt városias park, közkert nincs egyelőre. A klasszikus európai települési köztér funkciók (agora, forum, market) helyüket keresik. Az agora terét ma alkalmanként a Faluház rendszerint parkolóként működő teresedése szolgálja. Kertészeti kialakítása nem jellegzetes. Valahány parkosítás előtt álló közterületen (például a falut átszelő Cigány-patak mentén) javasolt a település agrárkarakteréhez (szőlő, levendula, gyógy és fűszer-növények) igazodó kertészeti program kialakítása levendulaágyásokkal, szőlő, akár vadszőlő lugasokkal, pergolákkal.

VIII. Kertvárosi zóna

A kertvárosi településrész építésze szélsőségesen heterogén képet mutat. Hosszútávú cél, hogy a kerítések, az utcai és kerti növényzetek egységesítése révén mégis valamiféle összefogottabb képet alkosson. Ezen belül alapelv, hogy az egyes épületek felújítása vagy bővítése során a maga által felvetett építészeti szempontrendszeren belüli a lehető legjobb, legmagasabb színvonalú hozzáadást nyerje el, ezzel az önmagában lévő színvonala fejlődjön. Ha népi romantikus épület, akkor népi romantikus stílusban legyen jobb. Ha modernista lapos tetős, akkor ebben a formavilágban váljon színvonalasabbá. Ha népies, akkor népiesként, és így tovább. Mivel a teljes terület egységes szempontú kezelésére nincs mód, az egyes objektumok minőségi fejlesztésére lehet fókuszálni.

Telepítés

Magasság, tetőhajlásszög

Kerítés

IX. Tervezett új beépítési terület

A Kövesbérc és a Határ-réti patak környezetében, elsősorban az Ófaluban természetesen kialakult domb és hegyoldali terepadottságokhoz igazodó korszerű, anyaghasználatukban a szintén az Ófaluban megőrzött hagyományt a jelenbe átírva alkalmazó, környezettudatos minőségi építészet megteremtése a cél. Anyaghasználat szempontjából a kézenfekvően kínálkozó vakolt és az Ófaluban kialakult színezési normákhoz igazodó festett homlokzatok mellett messzemenően ajánlott a jellegzetes helyi kő alkalmazása akár az épület felületén, akár akár kerítések, terasztartó falak, kerti felületek kialakítása esetén.

A Kövesbérc és az Ófalú közötti településrészen stiláris értelemben a múlt és a hagyománykövető modern közötti átmenet kívánatos. Formai, településszerkezeti szempontból az ófalui településképp megidézése, ugyanakkor a házaknak mind műszaki, mind belső térszervezési szempontjából a mai életformaigények szolgálata

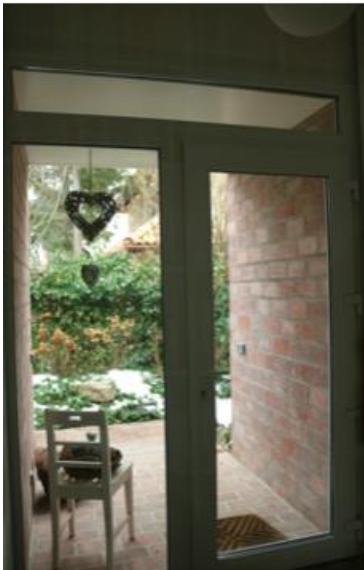

X. Jó példák, építészeti részletek

A jó példák előzetes megfogalmazása rendszerint problematikus. Szerencsére Pilisborosjenőn is találni olyan kortárs építészeti megoldást, amely tudomást vesz a hagyományról, a helyszín kulturális előéletéről. A mai igényeket ezek tiszteletbevételével mellett értelmezve elégíti ki. Reflektál azokra, tanul belőlük, ha mód van rá, alkalmazza az előképek konkrét formai, térszervezési megoldásait, anyaghasználatát. Végül átveszi az elődök léptékkendjét, ritmusát, - a paraszti építészetre mindig is jellemző, indokolatlan, pusztán önelvűen létrejövő tobzódó megoldások helyett az ökonómikus formálásmódot.

Példa erre az a kortárs, év lakóháza-díjat is nyert pilisborosjenői épület, amely mai funkciókhoz igazítva újrértelmezte a tornác fogalmát. A hagyományos parasztházon egykor kívül végigfutó, valamennyi terét összekapcsoló mmáron a lakótérbe, a fedett térbe került. Feladata, térszervező funkciója nem változott, ezen a módon mégis jobban szolgálja a lakók igényeit.

XI. Példák, sajátos építményfajták

Nyitott szemmel járva bőségesen találni, olyan - akár leromlott állapotában is - értékes építészeti részletet, amely a kortárs építészet és korszerű építés-technológia szolgálatában is mintául szolgálhat.

KONCEPCIÓ

(szöveg és fotó)

Bojár Iván András

LECHNER TUDÁSKÖZPONT TERÜLETI, ÉPÍTÉSZETI ÉS INFORMATIKAI NONPROFIT KFT.

Vezérigazgató: Riedel Miklós Márton

Projektigazgató: Farkas Tamás

Projektvezető: Juhász Géza Péter

Alprojektvezető: Kara László

MINISZTERELNÖKSÉG ÉPÍTÉSZETI ÉS ÉPÍTÉSÜGYI HELYETTES ÁLLAMTITKÁRSÁGA

Füleky Zsolt helyettes államtitkár

Kolossa József DLA főosztályvezető

PILISBOROSJENŐ ÖNKORMÁNYZATA

Polgármester: Küller János

Főépítész: Jámbor László

www.pilisborosjeno.hu

2097 Pilisborosjenő, Fő utca 16

